

POVESTIREA II, 17A SFÂNTULUI ANASTASIE SINAITUL – MODEL DE MISTAGOGIE ECLEZIOLOGICĂ ORTODOXĂ

Pr. dr. Ioan BĂDILIȚĂ
Seminarul Teologic Ortodox din Iași

Abstract

This study aims to highlight the hagiographical dimension of theology, starting from the premise that Lives of the Saints represent a substantial source for the theological discourse, being an organic part of Tradition, which is nothing else but the uninterrupted pulse of the Spirit in the Church and its members. In other words, the lives of the saints are a true mystical transfusion of God's evangelical truths in the spiritual arteries of man, an existential assumption of Scripture and Tradition by grace, liturgical experience and asceticism. In Story II, 17, St. Anastasius the Sinaite gives us a model of an Orthodox ecclesiological mystagogy. Instead of developing a systematic theology, the Anastasian stories show us, prisoners of the textbooks and their tendencies of excessive conceptualization, that theology must be understood as a song of glory of creation.

Keywords: St. Anastasius the Sinaite, Lives of the Saints, Tradition, systematic theology, mystagogy.

Introducere

Studiile și lucrările de teologie pe care în prezent le zămislim, de cele mai multe ori *sous le règne de la quantité* – pentru a folosi expresia lui René Guénon – și cu o viteză supersonică, poartă în conținutul lor povara de neiertat a unei ignoranțe greu de contestat: recursul la literatura aghiografică. O atență survolare peste coregrafia complexă și nu de puține ori superfluă a apratului critic din producția teologică contemporană ne duce inevitabil la concluzia că prezența vieților sfinților este „sublimă, dar lipsește cu desăvârșire”. Trebuie să recunoaștem că, în marea lor majoritate, afirmațiile dogmatice pe care le emitem într-un studiu sau articol le fundamentăm, așa cum este și firesc, pe cuvintele

Scripturii, exegeza Părinților Bisericii, imnografie și reflecțiile teologilor tuturor veacurilor. Însă, elementul pe care trebuie să-l recuperăm în momentul de față este *dimensiunea aghiografică* a teologiei, și aceasta deoarece *Viețile Sfinților* reprezintă un izvor substanțial și incontornabil pentru discursul teologic, fiind o parte organică a Tradiției, care nu este altceva decât pulsația neîntreruptă a Duhului în Biserică și în mădulele ei convocate funciarmente spre sfințenie (I Pt. 1, 15), spre părtășia la „Stăpânul a toată făptura, Cel sfânt între sfinți” (*δέσποτα πάσης κτίσεως, ἅγιε ἐν ἁγίοις*) (III Mac. 2, 2). Altfel spus, viețile sfinților sunt o veritabilă transfuzie mistică a adevărilor evanghelice dumnezeiești în arterele spirituale ale omului, o asumare existențială a Scripturii și Tradiției prin har, experiență liturgică și nevoiță ascetică.

Viața unui sfânt este o „dogmatică experimentală”, o dogmatică transubstanțiată în trăire, în viața cea sfântă a oamenilor sfinți ai lui Dumnezeu¹. Să dăm un exemplu: Părintele Dumitru Stăniloae afirmă că o seamă de gânditori contemporani au ajuns să constate pluralitatea întregii creații specificată într-o varietate de structuri trinitare, citându-l în acest sens pe preotul, filozoful și fizicianul german Bernhard Josef Philberth: „Întreaga creație este un reflex întreit al Treimii”². Având această idee în minte, să ne deplasăm acum în Imperiul Roman, aflat sub domnia împăratului păgân Maximian (sec. III), unde cristelnița Bisericii prigonite a odrăslit un personaj de o sfințenie, inteligență și noblețe spirituală model: Sfânta Varvara, mucenița a cărei viață a fost o *teologie* întrupată (o *metafizică a existenței concrete*, cum ar spune părintele Pavel Florenski), în sensul pe care Părinții l-au dat acestui termen, anume *contemplarea Sfintei Treimi* în lumina harului necreat și sesizarea mistică a prezenței lui Dumnezeu în cosmosul sensibil prin rațiunile sădite în creație³. Această realitate de taină ne-o transmite textul aghiografic: „Ea căuta adeseori spre cer, ziua și

¹ Sf. Justin Popovici, *Omul și Dumnezeu-Om. Abisurile și culmile filozofiei*, traducere de Pr. prof. Ioan Ică și Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Sofia, București, 2010, p. 133.

² Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, EIBMBOR, București, 1996, p. 199.

³ Cf. *Le Synaxaire – Vies des Saints de l'Église Orthodoxe*, adaptation française par Macaire, moine de Simonos-Pétras, Tome Second, Éditions To Perivoli tis Panaghias, Thessalonique, 1988, p. 38.

noaptea, și din zidiri se sârguia a cunoaște pe Ziditorul. Odată ea, privind mult la cer și fiind cuprinsă de o mare dorință ca să știe cine a făcut acea înălțime cu bunăcuviință și acea lățime și strălucire a cerului, deodată a strălucit în inima ei lumina dumnezeiescului dar și i-a deschis ochii minții, pentru cunoștința nevăzutului, neștiutului și neajunsului Dumnezeu". În acea vreme, tatăl sfintei a poruncit unor zidari să construiască o baie al cărei proiect prevedea numai două ferestre. După finalizarea ei, sfânta Varvara observă acest „dualism” arhitectural, adresându-se astfel lucrătorilor: „Pentru ce ați făcut numai două ferestre? Au nu este mai bine a fi cu trei, ca și peretele să fie mai frumos și baia mai luminoasă?” Meșterii au replicat: „Așa ne-a poruncit nouă tatăl tău, ca numai două ferestre să facem dinspre miazăzi”. Sfânta, dimpotrivă, stăruia în hotărârea ei, poruncindu-le să facă și a treia fereastră în numele Sfintei Treimi. Tatăl, tulburat la vederea execuției „neconforme” a proiectului său, îi cere socoteală fiicei. Răspunsul sfintei, care anticipează cu o mie șapte sute de ani ideea filozofului B. Philberth, este demn de citat în manualele de dogmatică și studiile de triadologie ortodoxă: „Mai bine este să fie trei decât două, căci tu, părintele meu, ai poruncit să se facă două ferestre în chipul precum mi se pare – a doi luminători cerești, al soarelui și al lunii, ca să lumineze baia, iar eu am poruncit ca să se facă și a treia, în chipul luminii celei întreite, pentru că trei sunt ferestrele luminii celei neapropiate, celei negrăite, celei neapuse și celei neînserate, care luminează pe tot omul ce vine în lume (...). Ia aminte, părintele meu, și înțelege cele ce-ți voi spune: Trei ipostasuri ale unui Dumnezeu în Treime, Care viețuiește întru lumina cea neapropiată, luminează și viază toată zidirea: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt; pentru aceea am poruncit să facă trei ferestre la baie, ca aceasta una – arătând cu degetul – să închipuiască pe Tatăl, cealaltă, pe Fiul, a treia pe Duhul Sfânt, ca și zidirile să preamărească numele Preasfintei Treimi”.

Având ca punct de plecare aceste considerații, să ne îndreptăm atenția către un text aghiografic la fel de fascinant ieșit de sub condeiul inspirat al Sfântului Anastasie Sinaitul⁴, text pe care

---

⁴ Sfântul Anastasie Sinaitul, *Povestiri duhovnicești*, traducere de Laura Enache, studiu introductiv, indici și note de Pr. dr. Dragoș Bahrim, Editura Doxologia, Iași, 2016, pp. 110-116.

îl considerăm a fi un adevărat micro-tratat de ecleziologie ortodoxă și care ar putea fi analizat în perspectiva unei triple tematici: ierarhia ca icoană a iubirii, doxofanie liturgică și botezul ca *isagogie* mistică, introducere sacramentală în viața contemplativă.

1. De la episcopocentrism, la primatul eshatologic: ierarhia Bisericii – icoană a iubirii kenotice

În *uvertura* ei, povestirea anastasiană ne plasează în contextul unei situații conflictuale bisericești, prezentându-ne spiritul de revoltă al unui anume diacon Epifanie, care, „din lucrarea cea rea” și „ieșindu-și din fire”, pe fondul unei așa-zise inadvertențe administrative („de agricultură”), degajă violent o atitudine ne-firească și nejustificată împotriva episcopului Ioan, caracterizat printr-o triadă a virtuților creștine (iubirea pentru Dumnezeu, afecțiunea dezinteresată față de aproapele și nepomenirea răului), adresându-i acestuia cuvinte grele în zi de celebrare euharistică. Din această poziționare obstaculară a diaconului față de episcopul său (atitudine atât de actuală și de grăitoare pentru multitudinea protestelor și, mai cu seamă, a ieșirilor de sub mantia arhierescă din zilele noastre), pot fi concluzionate următoarele: 1) refuzul de așezare și menținere a lui Epifanie *ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι* („în rândul cetei sale”, cf. I Cor. 15, 23), și 2) tendința de a nu admite nici un *ascendent* sau *autoritate*, ispită a celui care nu acceptă nici un fel de raportare la *ordinea* care îl include, la *instanța* originară care îl face posibil (*id est* arhiereul Ioan). Diaconul Epifanie (și toți care îi imită demersul ne-evangelic și necanonic) nu are deprinderea de a privi în sus, pe deasupra capului propriu, nu știe să admire, să asculte, să „psalmodieze” partitura propriei slujiri împreună cu o „superioritate” exterioară sinelui propriu. Suspensia ascultării față de instanța superioară nu face altceva decât să îl destrame interior, temelia (episcopatul) devenind obstacol, iar așezarea cuminte pe șiragul de metanii al Tradiției devine *lapis offensionis et petra scandali* (I Pt. 2, 8). Cu alte cuvinte, respingerea autorității profesată de Epifanie este simptomul unei relații deficiente cu un „deasupra” fondator, cu topografia inevitabilă a

„vârfului”⁵; este ieșirea patologică din cadrul funcționării sănătoase a organismului eclezial, funcționare reglementată atât de limpede de conștiința canonică a Ortodoxiei: „Presbiterii și diaconii să nu săvârșească nimic fără încuviințarea episcopului, căci acesta este cel căruia i s-a încredințat poporul Domnului” (Canonul 39 Apostolic)⁶ sau: „...diaconii să rămână în măsurile lor, știind că ei sunt slujitori ai episcopului” (Canonul 18 Sinodul I Ecumenic)⁷.

La antipodul auto-elevării deșarte și aroganței diaconului, descoperim smerenia agapică și iubirea hristică a episcopului Ioan. Suntem în inima Liturghiei. E momentul sărutării păcii. Ca într-un vast circuit al unei îmbrățișări cosmice, are loc acest schimb mărturisitor: „Hristos în mijlocul nostru” – „Este și va fi!”. Dar, așa cum ne relatează Sfântul Anastasie, din acest circuit al dragostei dintre membrii ierarhiei lipsește tocmai diaconul Epifanie, biciuit în propriul templu al rațiunii sale de Hristos, prin „frânghia împletită a conștiinței”⁸. „Arhiereul lui Dumnezeu”, conștient de faptul că nu poate avea o părtășie autentică la misterul *epifaniei* liturgice fără comuniune reală cu Epifanie / *epifania* tainei personale a aproapelui său, și luând în serios atât cuvintele Mântuitorului: „Iubiți pe vrăjmașii voștri” (Mt. 5, 44), cât și cutremurătoarele stihuri puse înainte de canonul de pregătire pentru cuminecare: „Trupul Stăpânului vrând să-L primești spre hrană, / Fii cu frică să nu te arzi, că foc este; / Sângele Lui vrând să-L bei spre împărtășire, / Mergi și cu cei ce te-au mâhnit te împacă, / Și așa îndrăznește de ia hrana sfântă”, tună cu fermitate: „Nu se face sinaxă, dacă nu este adus diaconul”. Continuarea relației constituie o minunată zugrăvire a Pildei tatălui milostiv și a celor doi fii, pe șevaletul unei ecleziologii concrete. Ca o icoană vie a

⁵ Cf. Andrei Pleșu, *Îngerul autorității: o interpretare la Parabola lucrătorilor nevrednici ai viei*, în *Arhangheli și îngeri*, Editura Deisis/ Stavropoleos, București, 2011, p. 23.

⁶ Arhid. Prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 2005, p. 32.

⁷ *Ibidem*, p. 68.

⁸ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, cap. 74, traducere de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 80, EIBMBOR, București, 1983, p. 191.

iubirii Tatălui din evanghelie, adică a lui Hristos⁹ – „Părinte al veacului ce va să fie” (Is. 9, 5), episcopul Ioan cade pe grumazul diaconului, îmbrățișându-l și sărutându-l (cf. Lc. 15, 20), aghiograful din Sinai având grijă să sublinieze în acest context răsturnarea polarității conforme logicii umane, adică a vinovatului care trebuie să ceară iertare și cel jignit care o oferă, episcopul alegând astfel calea unei *imitatio amor misericordiae Christi*, „suferind Crucea, neținând seama de ocară ei” (Evr. 12, 2), în locul unei sancțiuni canonice sau muștrări publice. Avem astfel o dublă deplasare a curbei de relief semantic a iubirii, și anume receptarea ei în mod *restaurator* de către diacon: acesta, ca un alt fiu risipitor, primind de la bunul său episcop ripida – inelul (cf. Lc. 15, 22), simbol al legământului cu sfântul altar, stiharul de mătase – haina cea dintâi, și pacea arhierescă – încălțăminte libertății întru ascultare (cf. II Cor. 10, 5); și un mod *smintitor*, de către consilierii stupefiați ai episcopului care, aidoma fiului cel mare (Lc. 15, 25), nu au înțeles „risipa” de iubire, gestul iertător și tandrețea paternă a arhierelui lor și, așteptând mai degrabă o depunere din treaptă a diaconului, s-au grăbit în a-i atrage atenția: „Dacă nu vei inspira frică, îi vei face pe toți să te disprețuiască”, manifestând astfel o adevărată lipsă a „experienței darurilor lui Hristos”, experiență care poate deveni posibilă numai prin smerenie jertfelnică, lacrimile străpungerii lăuntrice, rugăciune atotîmbrățișătoare și neținerere de minte a răului.

Această *viață și conduită* (*βίος και πολιτεία*) a episcopului Ioan, ne îngăduie să trasăm o punte dogmatică între povestirea Sfântului Anastasie Sinaitul și ecleziologia Sfântului Ignatie Teoforul, în ale cărui scrisori regăsim o ierarhie structurată în jurul unor profunde relații duhovnicești interumane, Biserica fiind descrisă ca

---

⁹ Hermeneutica imnologică a Evangheliei întoarcerii fiului risipitor este emnamente hristocentrică: „Brațele părintești sânguiește a le deschide mie, că în desfrânări am cheltuit viața mea. Spre bogăția cea necheltuită a îndurărilor Tale căutând acum, Mântuitorule, nu trece cu vederea inima mea cea sărăcită, pentru că Ție, Doamne, cu umilință strig: Greșit-am, Părinte, la cer și înaintea Ta!”; „Iisuse, Dumnezeule, primește-mă acum și pe mine cel ce mă pocăiesc, ca pe fiul cel risipitor; căci toată viața mea în nepăsare mi-am petrecut-o și pe Tine Te-am mâniat”.

trupul viu al lui Hristos, spațiul pnevmatic unde are loc o împletire a vocațiilor și unde relațiile personale coincid cu întrepătrunderea diferitelor funcții harismatice¹⁰. Atunci când de-Dumnezeu-purtătorul martir afirmă în mod pătrunzător că „episcopii (...) sunt în cugetul lui Iisus Hristos” (οἱ ἐπίσκοποι ἐν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώμῃ εἰσίν, în *Efesenii*, III, 2)¹¹, sau când pune în evidență faptul că Tatăl lui Iisus Hristos este „episcop peste toate” (τῷ πατρὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ πάντων ἐπισκόπῳ, în *Magnezienii*, III, 1)¹², el vrea să transmită, discret, dar real, modul unor relații întemeiate pe „frățietate și prietenie” (ἀδελφότητα καὶ φιλίαν, I Mac. 12, 10), care pot conduce către o înțelegere existențial-agapică a slujirii episcopului în Biserică, atât de minunat realizată în protagonistul povestirii anastasiene. Intenția Sfântului Ignatie este de a pune în lumină acea supunere iubitoare „a unora către alții”, în așa fel încât Biserica să fie „unită atât trupește, cât și duhovnicește” (σαρκικὴ τε καὶ πνευματικὴ, în *Magnezienii*, XIII, 2)¹³, iar primul care face obiectul acestei smerenii-întru-supunere este însuși episcopul, cel ce are datoria să vibreze în ritmul poruncilor dumnezeiești, precum harpa e în deplină tovărășie cu propriile corzi (συνευρυθμισται γὰρ ταῖς ἐντολας ὡς χορδαῖς κιθάρα), manifestând astfel un cuget îndreptat spre Dumnezeu (εἰς θεὸν αὐτοῦ γνώμην), liber de orice atitudine mândrosă (precum s-a observat în cazul diaconului Epifanie) și asumând prin virtute „toată gingășia/blândețea Dumnezeului Celui Viu” (ἐν πάσῃ ἐπιεικειᾷ θεοῦ ζῶντος, în *Filadelfieni*, I, 1-2)¹⁴. În acest fel, Sfinții Ignatie și Anastasie ne oferă cadrele unui *primat eshatologic* al episcopului, un detaliu care, așa cum a subliniat Nikolaos Loudovikos, pare a fi scăpat întru totul din raza de acțiune a apologeților moderni ai episcopocentrismului¹⁵.

¹⁰ Hans Urs von Balthasar, *Trăind în slujba lui Dumnezeu*, traducere de Marius Ivașcu, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2008, p. 56.

¹¹ *The Apostolic Fathers – Greek and English Translations*, 3rd edition, edited and translated by Michael W. Holmes, Baker Academics, Michigan, 2007, p. 184.

¹² *Ibidem*, p. 204.

¹³ *Ibidem*, p. 210.

¹⁴ *Ibidem*, p. 236.

¹⁵ Nikolaos Loudovikos, *Church in the Making: An Apophatic Ecclesiology of Consubstantiality*, translated by Norman Russell, St. Vladimir's Seminary Press, Yonkers/New York, 2016, p. 24. Reflecțiile noastre pe marginea acestui subcapitol sunt îndatorate întru totul acestui volum temeinic.

Cu alte cuvinte, ceea ce nu reușim să luăm în considerare este faptul că episcopul, conform teologiei ignatiene, este primul în mod *eshatologic*. El este primul slujitor al unității ecleziale, prin jertfire de sine și deșertare de sine (*κένωσις*), acționând nu sub forma unui centru al unei structuri divine, ci în modul unei con-formări kenotice „în cugetul lui Hristos”, Cel ce prin jertfa și mărturia Sa este „în cugetul lui Dumnezeu Tatăl” (*τοῦ πατρὸς ἡ γνώμη*, în *Efesenii*, III, 2)¹⁶. Tocmai această deșertare-de-sine a episcopului este cea care-i configurează „primatul” său eshatologic (și, prin urmare, duhovnicesc și incoruptibil), un primat al răstignirii pe crucea iubirii și al unei slujiri episcopale „încinse cu ștergarul” (In 13, 4), primat îndreptat spre păstrarea jertfelnică a adevărului existențial al „iubirii unitare și simfonice” prin care „Iisus Hristos este cântat” (*ὁμονοίᾳ ὑμῶν καὶ συμφώνῳ ἀγάπῃ Ἰησοῦς Χριστὸς ἄδεται*, în *Efesenii*, IV, 1)¹⁷. Depășind orice polarizare facilă între instituție și harismă¹⁸, povestirea Sfântului Anastasie și epistolele Sfântului Ignatie ne arată că Hristos este unica sursă a Bisericii, precum și „orizontul”, ființa și sensul ei ultim, iar împărtășirea de El și împlinirea lucrării Lui devine posibilă nu prin imitarea exterioară a unei suprastructuri idealiste, ci prin „jertfă sinceră și fără ținere de minte a răului”, după cuvântul Sfântului episcop Ioan, prin smerenia „pogorării spre înălțime” (Sfântul Grigorie de Nyssa), care

¹⁶ *Ibidem*, p. 184.

¹⁷ *Ibidem*, p. 186.

¹⁸ Cf. Dănuț Jemna, *Credința creștină. Întrebări și răspunsuri*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2015, p. 171: „Rolul și ținta slujirii celui chemat de Dumnezeu se leagă de persoana Hristos, de zidirea trupului Său, de ziua împlinirii tuturor lucrurilor în El și nu de evenimente istorice locale. De asemenea, dinamismul și eficacitatea instituțiilor ecleziale sunt legate de lucrarea Duhului Sfânt în comuniunea lor în Hristos, nu izolate sau în concurență, nu în dispută sau opoziție (I Cor. 12, 7.27-31). Asumarea darului Sfântului Duh presupune un efort continuu de maturizare, de acceptare a celorlalte daruri ca prezențe formative și evaluative, de plasare într-o dinamică ce presupune schimbarea, actualizarea. Instituțiile ecleziale nu sunt dependente de o persoană anume sau de o poziție anume, ci de iconomia Duhului Sfânt, cel care indică nevoile concrete ale comunității ecleziale în lume (...). Viața normală a Bisericii presupune un dinamism instituțional și reclamă o funcție reglatoare care să lege instituțiile de carismele Duhului și de nevoile concrete ale Bisericii în lume (...). Vocea profetică a Bisericii este reprezentată tocmai de slujirea ei, care are această orientare escatologică și nu se călăuzește după repere temporare”.

se exprimă prin acceptarea kenotică și eshatologică a celorlalți semenii, episcopul fiind primul care trebuie să deschidă această cale „în cugetul lui Iisus Hristos”.

2. Botezul ca *enarxă* sacramentală în viața contemplativă

După ce a zugrăvit în culori vii icoana unei ierarhii *quae per caritatem operatur* (Gal. 5, 6), și oferind ca paradigmă pastoral-ecclesială chipul smerit al unui ierarh în care sălășluiește harul Duhului, Sfântul Anastasie Sinaitul ne ia părintește de mână, conducându-ne în interiorul unui fascinant univers sacramental, centrat pe evenimentul copleșitor al botezului unui tânăr evreu, și la consecințele existențiale ale acestui parcurs mistagogic de la „puterea întunericului” spre lumina „împărăției Fiului iubirii Tatălui” (Col. 1, 13).

Sfântul Anastasie ne istorisește, așadar, povestea unui adolescent în vârstă de șaptesprezece ani, care, în proximitatea sărbătorii Bobotezei, îl roagă „cu sinceritate” pe episcopul Ioan să devină creștin chiar de ziua acestui mare praznic împărătesc. Arhiepiscopul însă, „încredințat de harul Sfântului Duh”, sesizează pericolul inerent unui lucru săvârșit în grabă și amână acest moment fundamental până în ziua Învierii, tocmai pentru a-i da timp de reflecție asupra credinței creștine și, mai cu seamă, pentru a fi catehizat, întrucât această pregătire pentru botez era concepută ca o introducere progresivă în viața Bisericii și care antrena întreaga comunitate care se pregătea la rându-i pentru primirea de noi membri¹⁹. Cuvântul acesta rostit de Duhul prin gura episcopului a fost interiorizat de tânăr, iar Sfântul Atanasie ține să precizeze că această ascultare a avut un rol decisiv în ceea ce privește viața candidatului după primirea Sfântului Botez, fiind astfel „învrednicit de atâtea lucruri și atâtea taine și atâtea vederi (...), de care nu a fost învrednicit nici unul dintre cei botezați în vechime”. Prin aceste cuvinte, Sfântul Anastasie nu face altceva decât să condenseze cu multă măiestrie acel postulat al ecleziologiei ortodoxe numit *sinergie sacramentală*, conform căruia Sfintele Taine nu lucrează prin sine și de la sine, eficiența lor reclamând părtășie benevolă

¹⁹ Maria Campatelli, *Botezul – În fiecare zi la izvoarele vieții noi*, traducere de Elizabeta Balint, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2008, p. 32.

și pregătirea cuvenită a credincioșilor care au parte de ele. Teologia Răsăriteană vorbește despre împreună-lucrare (*συνεργία*) atunci când voiește să înfățișeze cei doi poli corelativi ai acțiunii harului: lucrarea divină, care dă harul lucrător, și primirea acestuia de către om, potrivit unui proces care implică libertatea, conștiința și voința sa, dar și o stare duhovnicească adecvată: curăția trupului și a sufletului, a minții și a inimii²⁰.

Act fondator al unei noi ontologii umane, Botezul este înfățișat de Sfântul Anastasie ca *enarxa* sau poarta liturgică de intrare în viața contemplativă, a vederii lui Dumnezeu în lumina neînserată. Este taina prin care „Dumnezeu a deschis ochii tânărului ace-luia”, adică „ochii sufletului”, aceste cuvinte trimitând direct la partea de început a slujbei baptismale, unde preotul sau episcopul cere de la Hristos Domnul să trimită asupra candidatului darul vederii duhovnicești: „Deschide-i lui ochii gândului, ca să strălucească în el lumina Evangheliei Tale”, dar și în ultima rugăciune, unde apare din nou ideea de vedere mistică a strălucirii Ierusalimului ceresc: „... sporind el cu creșterea și cu căruntețile bătrâneților, să-Ți înalțe slavă și să vadă bunătățile Ierusalimului în toate zilele vieții sale”. Lăsând tematica vederilor duhovnicești din cadrul Liturghiei euharistice pentru ultimul subcapitol, ne vom îndrepta atenția asupra relatării noului botezat cu privire la experiența pe care a avut-o în timpul actului liturgic. „Când m-ați spălat, zice tânărul, și când m-a cufundat domnul cel mare în apă, îndată, când am ieșit din apă, am văzut un fum negru care a ieșit din mine și un băiețandru (*id est* înger) de vârsta mea, luminos ca soarele, care purta armură, stătea de-a dreapta mea și mă păzea”. Termenul „îndată” poate însemna, conform tâlcuirii Sfântului Dionisie Areopagitul la profetul Maleahi 3, 1 („Va veni îndată în templul Său Domnul pe Care Îl căutați”), ceva neprevăzut, neașteptat, o breșă în continuitatea spațio-temporală, o ivire din tărâmul nevăzutului, nemanifestatului, în sfera vizibilității²¹. Prin Botez, facultatea vederii duhovnicești se deschide, după același Sfânt Dionisie, spre „primirea simplă, fluidă, nepotrivnică, foarte mișcătoare,

²⁰ Jean-Claude Larchet, *Viața sacramentală*, traducere de Marinela Bojin, Editura Basilica, București, 2015, pp. 517-518.

²¹ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Epistola III*, traducere de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, în vol. *Opere complete*, Editura Paideia, București, 1996, p. 257.

curată, deschisă, nepătimașă a iluminărilor dumnezeiești²². Astfel, în viața neofitului Filip, *gnosis* se transformă în *theoria*, cunoașterea devine vedere duhovnicească, simțire înțelegătoare (*αἰσθησις νοερά*), prin care se percepe „că Dumnezeu este lângă tine și că te miști înăuntrul lui Dumnezeu și că orice faci Acesta vede”²³. Atributul de „noetic” sau „înțelegător” definește un palier superior de existență și funcționare, la care se ajunge prin împărtășirea omului de Duhul lui Dumnezeu și care se manifestă în toate funcțiile sufletești ale omului. Împărtășirea din harul Botezului deschide omului calea funcționării la nivel înțelegător sau duhovnicesc, pentru că simțurile și funcțiile spirituale sunt potențate prin împărtășirea de energiile divine necreate²⁴. Hristificat prin baia nașterii din nou, Filip vede cu proprii săi ochi modul cum rugăciunea episcopului rostită în prima parte a slujbei: „Însoțește viața lui cu înger de lumină” prinde consistență și devine o realitate perceptibilă sensibil sub chipul aceluși „băiețandru” cu strălucire solară și purtător de armură, prezență angelică încredințată de Dumnezeu să-l păzească pe neofit „de toată bântuiala potrivnicului, de întâmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază și de năluciri rele”. Eliminând „fumul negru” caracteristic omului vechi „stricat de poftete înșelăciunii”, Botezul creează în tânărul din povestire o „deschizătură a inimii”²⁵, transfigurându-i toate simțurile (pecetluite cu Sfântul și Marele Mir), deschizându-le către percepția realităților spirituale, așa cum arată Sfântul Patriarh Calist: *auzul* se racordează la ascultarea glasului dulce al Domnului (Cânt. 2, 14) și la bătaia lui Hristos la ușa inimii (Apoc. 3, 20); *văzul* este orientat către vederea slavei Lui, Cel plin de har și de adevăr (In 1, 14); *pipăitul* către atingerea de Cuvântul vieții (I In 1, 1) și odihna pe pieptul Lui (In 13, 23); *mirosul* se deschide percepției olfactivo-noetice a bunei miresme a lui Hristos (II Cor. 2, 15),

²² Idem, *Despre numirile divine*, p. 36.

²³ Gheron Iosif, *Mărturii din viața monahală*, traducere de Pr. prof. Constantin Coman, Editura Bizantină, București, 2003, p. 80.

²⁴ Pr. prof. Constantin Coman, *Despre vederea lui Dumnezeu*, Editura Bizantină, București, 2016, p. 38.

²⁵ Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, traducere de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. VIII, EIBMBOR, București, 1979, p. 307.

al cărui nume este mir vărsat (Cânt. 1:3); *gustul* este afierosit hrănirii în chip minunat din ospățul nunții Mielului (Apoc. 19, 9), din pâinea vieții (In 6, 35) și vinul pregătit pentru nemurirea omului (Prov. 9, 5). În acest fel, „prin toate simțurile înțeleghătoare hrănești pe ai Tăi, veselindu-i, Prea iubitorule de suflet, Doamne, făcându-Te lor lumină, viață și desfătarea mai presus de toate bunătățile cele mai presus de fire”²⁶.

Așa cum fața lui Moise strălucea după coborârea de pe muntele experienței vederii lui Dumnezeu în întunericul supraluminos (Ieș. 34, 29) și așa cum în casa sutașului Corneliu, în timp ce predica apostolul Petru, Duhul Sfânt i-a îmbrăcat în har pe toți cei din casă, la fel și în cazul neofitului Filip, atunci când plin de „cutremur și fiori” (Iov 4, 14) dădea mărturie despre trăirile sale mistice, „Dumnezeu adeverea cuvintele lui prin fapte”, iar Duhul Sfânt i-a umplut de bucurie, lacrimi, veselie și întărire în credință pe toți cei din jurul lui, astfel încât, așa cum menționează aghiograful nostru, masa în jurul căreia se aflau „bunul păstor” Ioan și toți cei ce ascultau pe tânăr se transformase în „jertfelnic duhovnicesc”, o *eclisie* în miniatură. Observăm aici, în mod concret, cât de adevărat

---

²⁶ *Ibidem*, p. 359. A se compara cu relatarea experienței post-baptismale pe care a avut-o monahul Nicolae (Steinhardt) pe 15 martie 1960, cuvintele sale amintindu-ne de bucuria inefabilă și starea de copleșire trăite de apostoli pe Tabor, sau, ceva mai aproape, de Motovilov, ale cărui simțuri s-au transformat în lumina Duhului ce iradia de pe fața Sfântului Serafim de Sarov. Iată cuvintele eruditului monah de la Rohia: „Asupra mea se zoresc clipă de clipă tot mai dese asalturi ale fericirii. S-ar zice că de fiecare dată asediatorii urcă mai sus și lovesc mai cu poftă, cu precizie. Va să zică este adevărat: este adevărat că botezul este o Sfântă Taină, că există Sfintele Taine. Altminteri fericirea aceasta care mă împresoară, mă cuprinde, mă îmbracă, mă învinge, n-ar putea fi atât de neînchipuit, de minunată și deplină. Liniște. Și o absolută nepăsare. Față de toate. Și o dulceață. În gură, în vine, în mușchi. Totodată o resemnare, senzația că aș putea face orice, imboldul de a ierta pe oricine, un zâmbet îngăduitor care se împărtășește pretutindeni, nu localizat pe buze. Și un fel de strat de aer blând în jur, o atmosferă asemănătoare cu aceea din unele cărți ale copilăriei. O contopire mescalinică în toate și o desăvârșită îndepărtare în senin. O mână care mi se întinde și o convență cu înțelepciuni ghicite. Și nouitatea: nou, sunt un om nou; de unde atâta prospețime și înnoire? Se adevărește Apocalipsa: «Iată, noi le fac pe toate»; și, de asemenea, Pavel: «Dacă este ceva în Hristos, este făptură nouă; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi». Noi, dar de negrăit”. Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Mănăstirii Rohia, 2005, p. 92.

se dovedește a fi cuvântul Sfântului Serafim de Sarov: „Dobândește pacea în inima ta și mulțime de oameni se vor mântui în jurul tău”. Altfel spus, sfințenia de care se împărtășește o persoană nu rămâne doar o harismă individuală, ci este menită să se răsfrângă în lume, asemenea unei „făclii ce strălucește în loc întunecos” (I Pt. 1, 19). Contemplând chipul tânărului Filip și mulțimea de daruri de care s-a învrednicit a le dobândi prin experiența sa liturgică și sacramentală, înțelegem mai bine cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur, care, după săvârșirea dumnezeieștii Liturghii, îndemna astfel pe credincioșii săi: „Să te cunoască toți că vii de la biserică (...) după privire, după îmbrăcăminte, după mers, după zdrobirea inimii, după seriozitatea sufletului. Foc să iasă din tine! Să fii smerit, zdrobit sufletește, veghetor. Prin mișcările trupului tău să predici filosofia cea dinlăuntru tău. Așa să ne întoarcem în oraș. Cu buna rânduială cuvenită, cu mers cumpănit, cu pricepere, cu cumișenie, cu privire blândă și potolită”²⁷. Sfântul Anastasie Sinaitul sugerează ideea că între experiența liturgică și viața de zi cu zi nu trebuie să existe discontinuitate, ci deplină corespondență. Toate splendorile de care suntem chemați să ne împărtășim în ambianța eclezială ne sunt dăruite de sus pentru a funcționa/liturgisi „spre slava lui Dumnezeu” (I Cor. 10, 31), Cel „împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor” (Ps. 44, 2). Frumusețea slujbelor și a arhitecturii bisericești au fost interiorizate de tânărul Filip, devenind expresia vizibilă a unei experiențe spirituale lăuntrice. Proiecție în vizibil (în culoare, cântec și piatră) a sălășluirii lui Hristos în abisul uman, a liturghiei de pe altarul inimilor, biserica a devenit pentru noul botezat o icoană a ceea ce se petrece (sau ar trebui să se petreacă) în foisorul tainic al fiecărui om care se lasă prins în năvodul sacramental al lui Hristos: altarul bisericii a luat locul inimii sale; candelabrul e mintea luminată, deschisă spre *ruah*, spre suflarea Duhului; strana e gura mișcată în cadențe doxologice, iar straiile preoțești sunt anticipări ale veșmântului de slavă din Împărăție. Și așa viața devine rugăciune,

---

²⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilie la Sfinții Mucenici*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, în *Predici la sărbători împărătești și Cuvântări de laudă la sfinți*, EIBMBOR, București, 2006, p. 475.

iar omul „biserică a preacuratului Trup și Sânge”, cum se zice într-un tropar din canonul pentru primirea Împărtășaniei.

Povestirea se încheie într-un mod oarecum enigmatic, Sfântul Anastasie consemnând că aceste vederi duhovnicești le-a avut Filip cât timp a purtat veșmântul alb, adică pe toată perioada Săptămânii luminate. După dezbrăcarea acestei haine, „nu a mai văzut nimic asemănător. De aceea se îndurera mult la celelalte sinaxe, dorind să mai vadă ceea ce a văzut, de curând botezat fiind”. Suntem de părere că acest text poate fi descifrat în lumina a ceea ce Sfântul Diadoh al Foticeii și Sofronie Saharov desemnau prin sintagma *părăsire pedagogică*. „Căci părăsirea (îngăduința) – scrie Sfântul Diadoh – în scop de povățuire nu lipsește nicidecum sufletul de lumina dumnezeiască, ci harul își ascunde numai prezența din fața minții, ca să împingă oarecum sufletul înaintea prin răutatea dracilor, spre a căuta cu toată frica și cu multă smerenie ajutorul lui Dumnezeu, cunoscând câte puțin răutatea vrăjmașului său. Este ceea ce face mama care depărtează puțin copilul de la sânul său, dacă se poartă cu neorânduială față de regulile alăptării, ca speriat de niscai oameni cu fețe urâte ce stau împrejur sau de niscai fiare, să se întoarcă cu frică multă și cu lacrimi la sânul mamei (...). Noi însă nu suntem fiii lepădării, ci credem că suntem prunci adevărați ai harului lui Dumnezeu, alăptați cu mici părăsiri și dese mângâieri, ca prin bunătatea Lui să ajungem la bărbatul desăvârșit și la măsura vârstei plinirii lui Hristos”²⁸. Acest mod de părăsire nu este o retragere a harului, ca suport existențial al creației, și fără de care toate s-ar întoarce în „genunea meonică” (Vl. Lossky), ci harul se ascunde în chip pedagogic de minte, ca să lase sufletul să fie încercat prin nevoințe și ispite, astfel încât omul să dobândească smerenia prin cunoașterea propriei neputințe, iar mintea să guste într-o multă simțire din dulceața Preasfântului Duh. În opinia autorului filocalic, Botezul reconfigurează în topitoarea cristelniței chipul deformat al omului, așezându-l pe acesta din urmă pe traiectoria chip – asemănare. Chipul înnoit este un dar ontologic, este ca desenul/schița unei icoane, iar pecetea asemănării,

---

²⁸ Monah Theoclit Dionisiatul, *Sfântul Diadoh al Foticeii – capetele despre cunoștință*, traducere de Ierom. Agapie Corbu, Editura Sfântul Nectarie, Arad, 2008, p. 205.

culoarea prin care desenul trebuie să se umple de conținut în atelierul iconografic al virtuților, este o misiune, o țință a vieții ce trebuie atinsă în mod sinergetic²⁹. La rândul său, arhimandritul Sofronie subliniază că părăsirea din pronie este dată tuturor oamenilor. Primul har, care este încununarea dumnezeieștii bunătăți, însoțește chemarea lui Dumnezeu către om de a purcede într-o nouă călătorie și de a începe o nouă viață, fiind pur și simplu un dar. Într-o tâlcuire originală la Evanghelia după Luca (16, 10-12), caracterizează primul har ca „nemeritat”, „bogăție străină”. Omul, pentru a-l redobândi, trebuie să-și arate în mod liber toată înțelepciunea și credincioșia, ca un bun iconom, și atunci moștenirea Domnului (care, prin vederile duhovnicești, i-a fost revelată ca arvună lui Filip în săptămâna luminată) devine a sa pe vecie. El trebuie să se supună formării după legea lui Dumnezeu și să fie povățuit de cel Preaînalt în taina legii înfierii. Trebuie ca Filip, și orice făptură botezată treimic, să lupte ca să-și aducă firea la înălțimea contemplației care i-a fost descoperită. Când este povățuit întru voia lui Dumnezeu, suferind cu răbdare arșița și secătuirea acestei perioade de părăsire, atunci bogățiile dăruite la început, care sunt „ale altuia” și „străine”, devin acum cu adevărat ale sale: „toate ale mele ale tale sunt” (Luca 15:31)³⁰.

3. Doxofanie și anghelofanie sub cupola Sfintei Liturghii

Adunată pentru a liturghisi Domnului, Biserica Sa mărturisește cântând: „Am văzut lumina cea adevărată” și „Acum puterile cerești împreună cu noi nevăzut slujesc, că, iată, intră Împăratul slavei”. Faptul că aceste declarații pline de fervoare ale Miresei lui Hristos nu sunt simple metafore sau evenimente fonice fără substanță reală ne este revelat în cadrul aceleiași povestiri anastasiene, dacă ne vom apleca cu toată greutatea asupra mărturisirii „adeverite de lacrimi” ale tânărului Filip, „cel neprefăcut în cuvânt și fără viclenie la inimă”, care poate spune împreună cu ucenicul iubit: „Ce am văzut și am auzit vă vestim și vouă” (I In 1, 3). Fiind

²⁹ *Ibidem*, p. 215.

³⁰ Arhim. Zaharia Zaharou, *Lărgiți și voi inimile voastre (II Corinteni 6, 13). Lărgirea inimii în teologia Sfântului Siluan Athonitul și a Starețului Sofronie de la Essex*, traducere de monahia Mariam Vicol, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2015, p. 70.

întrebat de ce plânge și tremură atunci când vine la Liturghie, Filip a răspuns: „Doamne, avvo, văd slava lui Dumnezeu și de aceea tremur și de bucurie plâng”. Iar Sfântul Anastasie notează că, după ce s-au deschis ochii lăuntrici ai tânărului, acesta „a văzut toată liturghia duhovnicească și îngerească săvârșită în chip nevăzut în Sfânta Biserică a lui Hristos”. Viziunea cea mai copleșitoare, care poate avea un impact deosebit asupra cititorului, fie declanșându-i simțăminte profunde pentru Liturghie, fie sporindu-i dorul după ea, a avut-o tânărul nostru în a treia zi de Paști: „Am văzut că s-a despicat acoperișul și a coborât dintre flăcării aceia mulțime multă și era în mijlocul lor ceva ca un foc și nu am putut decât numai o singură dată să deschid ochii și să îl văd. Și a urcat acel foc ca fulgerul și s-a așezat unde stătea cel mare (adică episcopul). Și ședea în jurul lui tinerii aceia și ori de câte ori aducea una din tăvi sau din sfintele potire, ca să se împărtășească oamenii, unul dintre băiețandrii aceia mergea înainte”.

Înainte de toate, trebuie să subliniem faptul că în această evocare nu există nici o urmă detectabilă de idealism, estetism sau exuberanță sentimentală. În liturghie nu este vorba despre trăirea unor sentimente. Dimpotrivă, unul din cei mai mari dușmani ai liturghiei este pietismul nevertebrat dogmatic și duhovnicesc. Liturghia nu trebuie tratată ca o simplă experiență estetică ori ca un exercițiu terapeutic. Cer pe pământ și expresie profundă a legăturii dintre spiritualitate și teologie, trăire mistică și verticalitate dogmatică, funcția fundamentală a Liturghiei ortodoxe este aceea de a ne revela lumina Împărăției lui Dumnezeu, făcându-l pe om părtaș neîntreruptei doxologii angelice. În lucrarea liturgică, Hristos Domnul slavei este lumina care luminează drumul și descoperă transparența cosmosului³¹. Citind povestirea Sfântului Anastasie, înțelegem mai bine de ce Ortodoxia susține a fi păstrătoarea, prin Liturghie, a bucuriei tipice primilor creștini, imediatețea lăuntrică a credinței, a împreună-slujirii cu îngerii, a cunoașterii lui Hristos și a împărtășirii de harul Sfântului Duh. Experiența lui Filip amintește de un cuvânt din cartea a IV-a a lui Ezdra, păstrată în versiunea latină Vulgata, mărturie biblică a unei doxofanii: „Și a trecut

---

³¹ Michelina Tenace, *Creștinismul bizantin. Istorie, teologie și tradiții monastice*, traducere de Al. Cistelean, Editura Cartier, Chișinău, 2005, p. 82.

slava Ta prin patru porți: a focului, a cutremurului, a vântului și a gerului, ca să dai seminției lui Iacov lege, și neamului lui Israel, iubire”. Întreaga biserică este inundată de această slavă. Fiecare punct de pe zidurile ei este însuflețit și zugrăvește cerul, punându-l pe om în legătură cu îngerii, profeții, apostolii, martirii și toți sfinții. În liturghie, omul este cu adevărat în vizită la Dumnezeu în cer. Prin icoane, cântările de la strană, slujbele care iau parte în mod firesc la amănuntele vieții zilnice, Scriptura devine uimitor de vie, iar cerul cel plin de puteri inteligibile este cu totul aproape, intim, palpabil. Este aici un fel de „teomaterialism”, o viziune a naturii în Dumnezeu care face orice lucru transparent, prin care sesizăm prezența nevăzutului³². Precum în prima zi a creației, în contact cu spiritul, materia devine suplă și maleabilă; dintr-o masă inertă și grea, ia naștere o frumusețe dăltuită prin fâlfăitul aripilor de arhangheli și fremătând de viață, bucurie și vivacitate.

Sinaiul, Horebul și Sionul, precum și Betleemul, Taborul și Golgota reprezintă pentru episcopul Ioan și tânărul Filip personajele cheie ale istorisirii anastasiene, pietrele de hotar ale geografiei lor spirituale, „Pâinea cerească” a Euharistiei de pe altarul bisericii fiind piscul Muntelui doxofaniei și anghelofaniei, Tron al prezenței lui Dumnezeu în mijlocul oamenilor. Liturghia pământească reflectă viața liturgică cerească și e, în același timp, o oglindă a sufletului. Liturghia Bisericii văzute oferă astfel sufletului mijloacele și cateheza necesară pentru ca omul să intre în comuniune cu cerul, cartografiindu-i sacramental acest itinerar ascensional. Atât episcopului Ioan, cât și noului botezat li se potrivesc mărturia Sfântului Dionisie: „Această Taină (Liturghia) mi-a dăruit întâi vederea și prin lumina ei atotîncepătoare sunt călăuzit în chip luminos spre vederea celorlalte lucruri sfinte”³³.

Sfântul Gabriel Mărturisitorul, monah georgian din secolul trecut, atrăgea atenția mereu că, dacă omul ar deschide ochii să vadă și ar cunoaște câte binecuvântări și câtă lumină ni se împărtășesc prin dumnezeiasca Liturghie, atunci el ar culege chiar și

---

³² Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, traducere de Irineu Popa, EIBMBOR, București, 1996, p. 259.

³³ Ierom. Alexander Golitzin, *Mistagogia – experiența lui Dumnezeu în Ortodoxie. Studii de teologie mistică*, traducere de Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1998, p. 72.

praful de pe pardoseala bisericii, și-și va spăla fața cu el în fiecare zi. Povestirea pe care am analizat-o, precum întreaga operă a Sfântului Anastasie, este tocmai un semnal venit din străfundurile veacurilor pentru ca noi să ne oprim pentru o clipă din mișcarea centrifugală și entropică în care ne ademenește spiritul veacului actual și să vedem că Dumnezeu lui Avraam, Isaac și Iacov nu se manifestă nici în cutremur, în uragan sau foc, ci în adierea de vânt însuflețitor a Liturghiei, răcoarea serii pe care Domnul ne-a dăruit-o pentru a se plimba alături de noi, prietenește (cf. Ieș. 33, 11), până la sfârșitul veacurilor.

Îngeri cu aripi de foc, eroii poveștii anastasiene investigate aici, ne învață că sfințenia în Biserică a fost întotdeauna înțeleasă în lumina unei autentice liturghii existențiale, ca splendoare a acelei *kabod-Yavohe* prelungită în viețile sfinților, biserici vii ale Dumnezeului Celui viu³⁴. În locul elaborării unei teologii sistematice, povestirile anastasiene ne arată „pe viu” nouă, celor de astăzi, prizonieri ai manualelor și tendințelor de conceptualizare excesivă, faptul că teologia trebuie înțeleasă ca un cântec de slavă a unor „rândunele” duhovnicești ce-și cântă utrenia vieții în Hristos puișorilor ei (cf. *Prologul povestirilor*, p. 85), iar ecleziologia o celebrare glorioasă a misterelor dumnezeiești, avându-și arhetipul în neîntrerupta liturghie angelică a Ierusalimului ceresc. Pentru el, ca și pentru Sfântul Dionisie Areopagitul, adevărata și singura metodă a discursului eclezial și a gândirii teologice este doxologia perpetuă înălțată maiestuos Tearhiei: „Urmând, deci, acestor cumpene dumnezeiești, care cârmuiesc ființele ordinelor sfinte ale treptelor mai presus de ceruri, cinstind pe de o parte ascunsul mai presus de minte și ființă al dumnezeieștii obârșii cu evlavia nescrutătoare și sfințită a minții, iar cele negrăite ale ei cu tăcere înțeleaptă, să tindem spre razele ce ne luminează din Sfintele Scripturi și să ne lăsăm călăuziți de lumina lor spre imnele de laudă ale dumnezeirii, luminați de ele în chip supralumesc”³⁵.

³⁴ Cf. Hans Urs von Balthasar, *The Glory of the Lord. A Theological Aesthetics*, vol. VI: „Theology: The Old Covenant”, translated by Brian McNeil C.R.V and Erasmo Leiva-Merikakis, Ignatius Press, San Francisco, 1991, p. 24.

³⁵ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre numele divine...*, I, 3, trad. cit., p. 136.

Sf. Anastasie Sinaitul, *Povestiri duhovnicești*, II, 17³⁶

Cetatea Amathonta este și ea din insula Cipru. În această cetate, după prima și a doua cucerire a acestei insule, era un episcop, cu numele Ioan, ale cărui isprăvi de dragoste față de Dumnezeu și față de aproapele și de neținere de minte a răului nu știu dacă le întrece vreun om dintre cei ce sunt în generația noastră.

Întru acestea, într-una din zile, din lucrarea cea rea, unul dintre diaconii din cler a protestat în privința unei probleme de agricultură împotriva preacuviosului episcop Ioan și, ieșindu-și din fire, i-a spus în față episcopului un cuvânt insultător, fiind și o zi de sărbătoare. Apoi când a venit ceasul sfintei sinaxe, urmând episcopul să aducă Jertfa cea fără de sânge, a venit momentul sărutării păcii. Și diaconul, rușinându-se de arhiereul lui Dumnezeu pentru cuvântul pe care îl spusese, s-a oprit pe sine și nu s-a dus la sărutare. Dar cuviosul Ioan, ca unul care nu l-a văzut pe diacon intrând la rândul lui, l-a căutat cum caută păstorul cel bun oia cea rătăcită³⁷, zicând: „Nu se face sinaxă, dacă nu este adus diaconul Epifanie”, căci acesta îi era numele. Și a oprit liturgia, ca să aducă lui Hristos adevărată slujire. Când a venit diaconul, l-a îmbrățișat și l-a sărutat pe el păstorul cel bun, ca și cum el ar fi greșit diaconului. Apoi a poruncit să i se dea lui ripida ca să stea împreună la sfânta proscomidie. După dezlegare, l-a chemat episcopul, de mai multe ori, pe numitul diacon la prânz. I-a dăruit lui și un stihar de mătase, în valoare de douăsprezece monede și l-a slobozit cu pace.

După aceea, unii, care erau apropiați ai preacuviosului episcop și din această pricină aveau îndrăznire la el, cârteau, zicându-i lui: „Dacă nu vei inspira frică, îi vei face pe toți să te disprețuiască”. Dar omul lui Dumnezeu i-a mustrat pe ei cu asprime și i-a certat, zicând: „Nu știți ce spuneți. Nu ați auzit că Domnul *ocărât fiind, nu răspundea cu ocară*³⁸, palmuit fiind, nu răspundea cu palme, ci

---

³⁶ Sfântul Anastasie Sinaitul, *Povestiri duhovnicești* (Colecția *Viața în Hristos. Pagini de Filocalie* 3), trad. din limba greacă veche de Laura Enache, studiu introductiv, note, bibliografie și ediție îngrijită de Pr. Dragoș Bahrim, Editura Dologia, Iași, 2016, pp. 110-116.

³⁷ Cf. Mt. 18, 12.

³⁸ I Pt. 2, 23.

încă și învăța, zicând: *Celui ce te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt*³⁹. Dar voi spuneți acestea, fiindcă nu aveți experiența darurilor lui Hristos. Credeți-mă, așadar, fiii mei, eu, ca înaintea Domnului și nu după vreo închipuire, ci pentru zidirea voastră va să vă spun ceea ce spun, pentru ca și voi, dacă voiți, să arătați râvnă. Este obiceiul meu ca atunci când stau la Sfânta Masă și aduc Sfânta Jertfă cea fără de sânge, mai înainte să încep sfânta rugăciune a proscomidiei, să fac o rugăciune și să-L fac binevoitor pe Dumnezeu spre smerenia mea, apoi spre voi și rudele mele. Dar când era împreună cu mine diaconul acela care m-a insultat, m-am lăsat deoparte și pe mine, și pe voi și mai înaintea tuturor, m-am rugat pentru acela cu sinceritate și cu lacrimi și L-am îmbunat pe Dumnezeu să-i ierte lui. Și îndată am văzut harul Duhului Sfânt venind peste jertfelnic. Dacă deci veți voi și voi asemenea daruri și să fiți învredniciți de vederea unor bunătăți ca acestea, aduceți și voi asemenea jertfe lui Hristos sincere și fără ținere de minte a răului. Altă cale mai scurtă ca asta pentru iertarea păcatelor și îndrăznire la Dumnezeu nu este”.

La acest preacuvios al meu părinte a venit un tânăr evreu de la răsărit, izbăvit din robie, fiind în vârstă de șaptesprezece ani și cerând cu sinceritate să fie învrednicit de Sfântul Botez și să devină creștin. Fiindcă se apropia sărbătoarea Botezului Domnului, îl ruga tânărul pe preasfințitul episcop ca întru această zi anume să-l învrednicească pe el de sfânta luminare. Dar purtătorul de Dumnezeu arhieru, încredințat fiind de harul Sfântului Duh care sălășluia în el, zice către tânăr: „Ascultă-mă, fiule, și pregătește-te până de Sfintele Paști și am nădejde în Dumnezeu că te va învrednici ca în chip vădit să primești harul Sfântului Duh și să fii încredințat ce este credința creștinilor”. Ceea ce s-a și întâmplat. Căci nu de la el însuși a vorbit arhieru lui Dumnezeu, ci de la harul sălășluit în el al Sfântului Duh. Dar tânărul, ascultând cuvântul cuviosului, a fost învrednicit de atâtea lucruri și atâtea taine și atâtea vederi, ca în fața slavei Domnului, îndrăznesc să spun, de care nu a fost învrednicit nici unul dintre cei botezați în vechime.

După ce a fost botezat în Sfânta Sâmbătă, a deschis Dumnezeu ochii tânărului aceluia, ochii sufletului, zic. Și a văzut toată

---

³⁹Lc. 6, 29.

liturghia duhovnicească și îngerească săvârșită în chip nevăzut în sfânta biserică a lui Hristos, nu o singură dată, nici pentru un singur ceas, ci toată perioada de șapte zile⁴⁰ a sfintei sărbători, la fiecare sinaxă, până când a dezbrăcat veșmintele sfintei luminări. Urcând el împreună cu noi la episcopie în sfânta seară în care a fost botezat și împreună cu noi și stând la masa preasfințitului meu părinte și episcop, nu a putut absolut deloc să se împărtășească nici de hrană, nici de băutură, ca unul care era plin cu totul și săturat de harul Duhului Sfânt.

Apoi în sinaxa de duminică, intrând împreună cu clerul, cum este obiceiul, în altar, când a venit momentul proskomidiei, a început să tremure tot, plângând, neputând să se țină cu ușurință pe picioare, cuprins fiind de spaima tainelor ce vedea, încât, prin îngăduința episcopului, stăteau lângă el doi diaconi, unul de-a dreapta și altul de-a stânga, sprijinindu-l. Era acest tânăr cu totul neprefăcut în cuvânt și fără viclenie la inimă, pricină pentru care neprefăcătoria și simplitatea cuvintelor lui făceau și vrednice de crezare cele istorisite de el, mărturisite și adeverate de lacrimile tânărului și de frica ce l-a cuprins pe el, pe când stătea la sfânta sinaxă. Așadar, eu am fost nedespărțit de el pe durata întregii sărbători și m-am ocupat de el ziua și noaptea, întrebându-l pe el duminică după vecernie, pe când ședeam noi deoparte și ziceam: „Pentru care pricină, o, Filipe, plângi așa și tremuri când vii la sfânta sinaxă și stai în altar?” Iar el îmi răspundea, zicând: „Doamne avvo, văd slava lui Dumnezeu și de aceea tremur și de bucurie plâng”. Și îi zic: „Spune-mi, ce ai văzut?” Și răspunzând, zise: „Când m-ați spălat și când m-a cufundat domnul cel mare în apă, îndată, când am ieșit din apă, am văzut un fum negru care a ieșit din mine și un băiețandru de vârsta mea, luminos ca soarele, care purta armură, stătea de-a dreapta mea și mă păzea. Și când am plecat cântând din locul în care am fost botezat și am ajuns la ușile bisericii, ne-au întâmpinat pe noi mulți băiețandri, tovarășii celui ce mă păzea pe mine și umblau prin fața noastră, până ce ne-au dus pe noi înlăuntru unde stau părinții și stăteau în jurul Mesei. Și când urmau să iasă părinții și să ducă tăvile cele de argint care aveau pâinile și potirele cu vinul, au ieșit odată cu ei și toți flăcăiandrii aceia și

---

⁴⁰ Se referă la întreaga Săptămână Luminată.

ei purtau tăvile și toate potirele de argint și au intrat și le-au pus pe masă și stăteau de jur împrejur și umbreau acoperământul de deasupra tăvilor. Și iarăși, când l-au ridicat sus părinții și l-au luat, și-au desfăcut tinerii aripile și cu aripile lor au făcut un acoperiș și au acoperit deasupra Mesei, până ce au venit părinții să taie pâinile. Și au venit toți flăcăiandrii aceia și au tăiat și s-au împărțit și ei. Și când s-au împărțit toți oamenii, iarăși băiețandrii aceia au luat și au dus tăvile și potirele. Căci erau doisprezece la număr. Acestea spunea că le-a văzut în sfânta sinaxă din Sfânta Duminică a Paștilor.

Asemenea și a doua zi a văzut o altă vedenie și toată săptămâna vedea altfel și altă slujire de taină a puterilor cerești, săvârșită în sfânta biserică și liturghie. Căci, odată, pe când i se deschideau ochii cei duhovnicești, a văzut puterile cele inteligibile și toate cele săvârșite de ele în chip înțelegător.

Și într-adevăr, în a treia zi a săptămânii sfinteii sărbători, când s-a întors de la liturghie, îmi zise: „Mare frică am văzut astăzi, dar nu pot încă să o povestesc cuiva”. Apoi, după ce a trecut o zi, am zis eu către el: „Ca să știi, Filipe, că Dumnezeu nu ți-a arătat ție ceea ce ai văzut, afară numai ca să povestești acestea pentru folosul multora. Așadar, să nu ascunzi de mine nimic”. Atunci mi-a spus și el iarăși: „Ieri, pe când avea loc liturghia, am văzut că s-a despiciat acoperișul și a coborât dintre flăcâii aceia mulțime multă și era în mijlocul lor ceva ca un foc și nu am putut decât numai o singură dată să deschid ochii și să îl văd. Și a urcat acel foc ca fulgerul și s-a așezat unde stătea cel mare⁴¹. Și ședeau în jurul lui tinerii aceia și ori de câte ori aducea una din tăvi sau din sfintele potire, ca să se împărțesească oamenii, unul dintre băiețandrii aceia mergea înainte.

Iarăși, așadar, în a cincea zi a sfinteii sărbători, când a fost liturghie în casa stăpânei noastre, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, și când sfintele vase au plecat acolo, s-a dus cu ele și Filip în urma lor și mie îmi vorbea despre puterile îngerești pe care el le numea flăcăi: „Acestea, zice, mergeau înaintea Sfintelor vase”.

---

⁴¹ Adică episcopul.

Apoi și ziua următoare, vineri, făcându-se sinaxă în bap-tisteriu, mi-a povestit mie, că a văzut sus pe marginea scaldătoarei în care m-ați botezat pe mine mulți flăcăi cu armurile lor care păzeau calea și apa. Și odată, precum am spus mai înainte, deschizându-i-se lui ochii cei duhovnicești, a văzut toată liturghia tainică a puterilor cerești săvârșită în Sfânta Biserică a creștinilor.

Și multe alte lucruri, martor fiind Hristos, ne-a povestit toată săptămâna, pe care fie din necredința, fie din ușurătatea celor prezenți le-am trecut cu vederea. Dar nu numai eu sunt martor al acestora, ci sunt și mulți alții care l-au văzut pe Filip și care au auzit de la el acestea. Căci eu l-am pregătit spre sfârșitul săptămânii, pe când era încă de curând luminat⁴². Și pe când ședeam noi la masă, împreună cu de Dumnezeu cinstitul episcop, și alți câțiva și ne povestea despre toate câte a văzut în timp ce era botezat, încât, pe când el ne povestea prin cuvinte, Dumnezeu adeverea cuvintele lui prin fapte. Și așa cum în casa sutașului Corneliu, în timp ce vorbea Petru, a umbrat Duhul Sfânt peste toți cei din casă⁴³, așa și aici, pe când povestea Filip, a venit Sfântul Duh și ne-a umplut pe noi de toată bucuria și de lacrimi și de veselie și de întărire, încât masa noastră a devenit în ceasul acela jertfelnic duhovnicesc al lui Dumnezeu.

Căci acolo unde este prezența bunului păstor, acolo se recunoaște prezența lui Dumnezeu. Cuvios cu adevărat era cel ce l-a botezat pe Filip, acest dumnezeiesc Ioan. Și potrivit prorociei lui pe care mai dinainte i-a spus-o lui Filip, întocmai așa s-au petrecut lucrurile. Așa de cuvios era ierarhul despre care Domnul l-a încredințat pe Filip. Căci în a treia zi a sfinteii sărbători, pe când ședeam eu și Filip în camera lui de botez, iată, intră mai sus pomenitul cuvios episcop, ca să-l cerceteze pe Filip, pe care văzându-l intrând pe ușă, îndată și-a întors fața cel de curând luminat spre mine, având ochii și obrajii plini de mulțime de lacrimi. Văzând aceasta precucuviosul păstor, îndată s-a retras, nici grăind ceva către noi, nici așezându-se. După ce s-a retras cuviosul bărbat, eu l-am întrebat: „Pentru ce plângi când îl vezi pe episcop?” Și îmi zice și el: „Am văzut pe

---

⁴² Adică, de curând botezat, neofit.

⁴³ Cf. Fapte 10, 44.

unul din flăcăii aceia sfinți îngeri umblând înaintea lui și însoțindu-l pe el”.

Unele ca acestea le vedea Filip și le spunea, cât timp a purtat veșmântul de botez. Căci de îndată ce l-a dezbrăcat, nu a mai văzut nimic asemănător. De aceea se îndurera mult la celelalte sinaxe, dorind să mai vadă ceea ce a văzut, de curând botezat fiind. Dintre acestea pe unele le-am scris și eu pe scurt chiar pe când le vedea, temându-mă de judecata celui ce a ascuns talantul⁴⁴ și convingând pe cei neascultători că nu este altă credință adevărată, afară numai de cea a creștinilor.

---

⁴⁴ Cf. Mt. 25, 14-30.